

گفت و گو «سلامت» با دکتر انوشیروان محسنی بندپی رئیس سازمان بهزیستی کشور

از اورژانس اجتماعی تا خانه‌های امن

نگاه کارشناس

خاندهای امن تسکینی موقت برای زنان آسیب‌پذیر است

احداث خانه‌های امن به دهه ۸۰ برمی‌گردد که در آن زمان بهزیستی به این فکر افتاد که مهمانسراهایی را برای زنانی که درگیر خشونت هستند، ایجاد کند. در این مراکز هم آبروی زنان حفظ می‌شود و هم مددکار اجتماعی کمک می‌کند تا مشکلات خانوادگی آنها حل و فصل شود. در برخی از مناطق کشور که تعصبات قومی در آنها زیاد است، وجود چنین خانه‌هایی برای زنان بسیار کمک‌کننده خواهد بود. در برخی از مناطق غربی کشور طوایفی هستند که اگر در آن طایفه مردی به قتل رسیده باشد، طایفه قاتل باید یک دختر از خانواده مقتول را به همسری بگیرد، حتی اگر آن زن راضی به این ازدواج نباشد؛ بنابراین وجود مراکزی که در آن زنان می‌توانند به‌صورت موقت از مشکلات خانوادگی خود دور شوند، امری ضروری است. حمایت از آنها یک نوع تسکین است چون مشکل خشونت‌های خانگی به این دلیل ایجاد می‌شود که زن و مرد بدلت هستند زندگی زناشویی شان را مدیریت ندهند. و راه‌های ارتباط موثر را یاد نگرفته‌اند. بسیار لازم است به دختر و پسر که در آنستاره ازدواج هستند یاد بدهیم زندگی زناشویی آداب و مهارت‌های لازم دارد که یادگرفته‌اند. هنگام احداث این مراکز باید با مسئولان راه‌های درمان و مشاوران سلامت روان مشورت کرد. این مراکز باید از خدمات روان‌شناسی و توان‌بخشی بهره‌مند باشند. از سوی دیگر، اولیای آنها باید محلی باشد که امکانات اولیه را برای آسایش زنان فراهم و بهداشت روانی و جسمانی آنها را تسکین کند. اگر گویانند که به‌طور مثال زن از داخل یک اتاق شیشه‌بندنگهاری کنند. نکته مهمتر در مورد خانه‌های امن این است که در دست حساسیت و حساسیت‌های گوناگون ایجاد می‌شود که منفعت طلبی صاحبان این مراکز خدمت‌رسانی درست به این زنان را مختل کند که در اتفاق در مورد برخی از مراکز نگهداری کودکان به‌ویژه است. هم‌اکنون است، بنابراین امری است که این مراکز یک تسکین موقت برای زنان آسیب‌پذیر خواهد بود و یادگیری کار، کسب تخصص‌های خانوادگی آموزش و اطلاع‌رسانی به زودشوهر کاهش پیدا کند و دوم آنکه قرار است بخش خصوصی خانه‌های امن را اداره کند. بنابراین به‌زیستی باید به‌گونه‌ای این مراکز نظارت کند که منفعت طلبی، خدمت‌رسانی به زنان را تحت‌تأثیر قرار ندهد.

خاندهای امن در حال حاضر چند خانه امن در کشور وجود دارد؟
در حال حاضر ۲۲ خانه امن احداث شده است. چندی پیش نیز در چهارمحال و بختیاری و اصفهان خانه امن احداث شد. ۵ خانه از این خانه‌ها دولتی و ۱۷ خانه دیگر خصوصی هستند. ولی تحت‌نظارت ما فعالیت می‌کنند. **برای اداره خانه‌های امن چه تعامالتی با پلیس داشته‌اید؟**
نیروی انتظامی ضابط اجرایی است و بسیار پیش آمده که زنان بعد از بیرون آمدن از خانه باز هم مورد آزار و اذیت همسر قرار می‌گیرند که در این زمینه ما از پلیس کمک می‌گیریم. همچنین ما نشانی خانه‌های امن را با پلیس اعلام کرده‌ایم که اگر زنانی نیز در کمک داشتند، آنها را به این خانه‌ها هدایت کند. **بیشتر مشکلی که به خاطر آن زنان به اورژانس اجتماعی و خانه‌های امن مراجعه می‌کنند چه بوده است؟ اگر خانمی تازه به کمک داشت برای مراجعه به خانه‌های امن با چه شماره‌ای باید تماس بگیرد؟**
علت بیشتر مواردی که زنان به ما مراجعه می‌کنند، اعتیاد، همسر آزاری و کودک‌آزاری بوده و باید بگویم در سال ۹۴، هزار نفر با اقدامات مداخله‌گرانه و حمایتی اورژانس اجتماعی از خودکشی نجات پیدا کردند. در سال ۹۵ این رقم به ۵ هزار نفر رسید، بنابراین اثربخش بودن این مراکز باعث شد ما به فکر توسعه کمی و کیفی آنها باشیم. اگر زنی نیاز به کمک داشت می‌تواند با همان شماره ۱۲۳ تماس بگیرد. مددکاران ما او را به خانه‌های امن معرفی خواهند کرد.

نگاه کارشناس

مخالف خانه‌های امن خصوصی هستند

برخی افراد، چاره‌زنی و چه مرد بعیلتی شرایطی که در آن زندگی می‌کنند نیاز به حمایت‌های اجتماعی و روانی دارند و ولید لازم باشد از آنها نگهداری شود. اورژانس اجتماعی زمانی که راه افتاد، افراد در معرض آسیب را شناسایی و خدماتی که نیاز داشته‌اند، آنها را می‌کند. در واقع ما مراکز اسکان موقت برای زنان آسیب‌پذیر داریم. اورژانس اجتماعی کسبیم که دولتی بودند. اما خانه‌های امن دولتی نیست و به صورت خصوصی اداره می‌شود. ما این مراکز خصوصی مطلق و اعتماد دارم و واکاوی این مراکز به بخش خصوصی است. تمام تعصبات و بدعتهای خصوصی است. تمام تعصبات دارد چنین موضوعاتی امروز آواکسی محسوب می‌شود و واکاوی آن به بخش غریب‌ترین تجربه موفقی خواهد بود. پیش‌بینی زنان آسیب‌پذیر از طریق اورژانس اجتماعی انجام می‌گردد و آنها نیز زنان را اسکان موقت می‌دهند. راه‌اندازی مراکز جداگانه‌ای برای اسکان با مدیریت بخش خصوصی تعباتی دارد که من با آن مخالف هستم.

خاندهای امن در واقع جای مطمئن است برای زنان و دخترانی که در خانه دچار مشکل شده‌اند. از هیچ طریقی حمایت نمی‌شود؟

روان آنها را بررسی می‌کند و اگر یک ماه از اسکانشان بگذرد، روان‌پزشک نیز آنها را ویزیت می‌کند.

آیا بعد از ترخیص این زنان از خانه‌های امن، پیگیری وضعیت آنها هست؟
بله، ما پس از ترخیص پیگیری وضعیت تک‌کلاس‌های آموزشی و فنی حرفه‌ای به آنها کمک خواهیم کرد تا توانمند شوند. علاوه بر این، از حمایت‌های روانی و اجتماعی نیز برخوردارند و روان‌شناسان و مشاوران ما به این زنان کمک می‌کنند. **زمانی که به این خانه‌ها می‌آید، برگشت به خانه راحت‌تر خواهد بود. بسیار پیش آمده که مرد از کار خود ششمان شده و آمده دنبال همسرش و او را به خانه برده، در حالی که اگر به این مراکز نمی‌آمد، معلوم نبود چه سرنوشتی در انتظارش است.**

ساله مهمی را مطرح کردید. ما خانه‌های امن را به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.
از آنجایی که این زنان قرار است در این خانه‌ها اسکان داشته باشند، مساله بهداشت و سلامتشان اهمیت پیدا می‌کند. آیا پزشکی وجود دارد که زنان را از نظر سلامت و بهداشت بررسی کند؟
قطعا در ابتدای ورود به این مراکز ویزیت می‌شوند که بیماری‌های واگیردار نداشته باشند. علاوه بر این، روان‌شناس هم داریم که سلامت

نگه می‌دارند. در ضمن ما آموزش‌هایی هم برای زنان داریم و اگر نیاز به شغل داشته باشند، آنها را به مراکز که در این زمینه فعالیت دارند، ارتباط می‌دهیم یا با برگزاری کلاس‌های آموزشی و فنی حرفه‌ای به آنها کمک خواهیم کرد تا توانمند شوند. علاوه بر این، از حمایت‌های روانی و اجتماعی نیز برخوردارند و روان‌شناسان و مشاوران ما به این زنان کمک می‌کنند. **زمانی که فرار است زنی که آسیب‌دیده برای مدتی در این خانه‌ها باشد، قطعاً یکی از دغدغه‌هایش فرزندش است. آیا در این زمینه تسهیلاتی قائل شده‌اید؟**

بچه‌ها هم به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.

ساله مهمی را مطرح کردید. ما خانه‌های امن را به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.

ساله مهمی را مطرح کردید. ما خانه‌های امن را به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.

ساله مهمی را مطرح کردید. ما خانه‌های امن را به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.

ساله مهمی را مطرح کردید. ما خانه‌های امن را به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.

مهدیه آفرینانی

چندی قبل خبری در خیرگزاری‌ها منتشر شد که می‌شود آن را خبری خوش دانست: ۲۲ خانه امن ویژه بانوان در کشور ایجاد شده است. اما بخش دوم بین کارشناسان محل مناقشه فراوان شد: ۱۵ مرکز از این مراکز به بخش خصوصی و ۷ مرکز به بخش دولتی واگذار شده است. درباره جند و چون این خانه‌ها با دکتر انوشیروان محسنی بندپی، رئیس سازمان بهزیستی کشور گفت‌وگو کرده‌ایم.

آقای دکتر! اخیراً سازمان بهزیستی در حال افزایش تعداد مراکز اورژانس اجتماعی در سراسر کشور است. آیا برنامه جدیدی برای کمک به زنان آسیب‌پذیر مدنظر دارید؟

یکی از مواردی که ما در کشور با آن مواجه هستیم، رشد آسیب‌های اجتماعی، اعتیاد، طلاق، حاشیه‌نشینی و خودکشی است. یکی از اقداماتی که در مقابله، مهار و کنترل آنها می‌تواند اثربخش باشد، اورژانس اجتماعی است. در این راستا دولت در سال ۸۸ مراکز مدخله در بحران‌های اجتماعی را احداث کرد که بعداً نام آن شد اورژانس اجتماعی. از سال ۷۸ تا ۸۴ فقط ۱۲۲ مرکز احداث شده بود و تا سال ۹۲ تعداد پایگاه‌های اورژانس اجتماعی به ۱۶۸ پایگاه رسید. این آمار نشان می‌دهد توسعه کمی و توسعه کیفی در این زمینه نداشتیم. در دولت تدبیر و امید با توجه به اثربخشی بودن مراکز فوریت‌های اجتماعی و نتایجی که دربرداشت به فکر توسعه کمی و کیفی این مراکز افتادیم.

ساله مهمی را مطرح کردید. ما خانه‌های امن را به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.

ساله مهمی را مطرح کردید. ما خانه‌های امن را به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.

ساله مهمی را مطرح کردید. ما خانه‌های امن را به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.

ساله مهمی را مطرح کردید. ما خانه‌های امن را به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.

ساله مهمی را مطرح کردید. ما خانه‌های امن را به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.

ساله مهمی را مطرح کردید. ما خانه‌های امن را به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.

ساله مهمی را مطرح کردید. ما خانه‌های امن را به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.

ساله مهمی را مطرح کردید. ما خانه‌های امن را به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.

ساله مهمی را مطرح کردید. ما خانه‌های امن را به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.

ساله مهمی را مطرح کردید. ما خانه‌های امن را به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.

ساله مهمی را مطرح کردید. ما خانه‌های امن را به‌گونه‌ای طراحی کرده‌ایم که بچه‌ها هم بتوانند کنار مادر باشند تا مادر از نظر روانی تحت‌فشار نباشد که در نبود او فرزندانش چه می‌کند.

متولی باید چه کسی باشد؟

آسیب‌های اجتماعی، پدیده زشت شهرهای امروزی است که هم امنیت روانی و محیطی شهروندان را به خطر می‌اندازد و هم سلامت جسمانی و روانی‌شان را و هم ارزش‌های فرهنگی که بشر سال‌ها ساخته و پرداخته است. این آسیب‌ها طیف وسیع و گوناگونی را دربرمی‌گیرد: از طلاق، اعتیاد و خودکشی گرفته تا اعمال انواع خشونت‌های جسمانی و روانی و تن‌فروشی. تا روزگاری همچنان دور، در کشور ما و بسیاری از کشورهای دیگر جهان، بنای سیاست‌گذاران اجتماعی و سلامت، نادیده گرفتن تبعات این آسیب‌ها یا مطرح کردنشان و پیدا کردن در پشت درهای بسته و به‌اجاز و کنایه بود، به بهانه اینکه صحت کردن درباره زشتی‌های جامعه سبب فرهنگ‌سازی و پیشرفت است. گسترش این نوع آسیب‌ها خواهد شد. امروز اما کارشناسان و اغلب مردم به این نتیجه رسیده‌اند که کتمان یا عدم شفافیت در عرصه آسیب‌های اجتماعی نسبتاً کمکی به کاهش آنها نمی‌کند، بلکه آتش زیر خاکستری را دامن می‌زند که تاکنون شعله خورده کشید و کنار این نادیده گرفتن قربانیان چنین آسیب‌هایی هم بی‌فای و بی‌پناه خواهند شد. به این ترتیب در اغلب کشورهای جهان، متولیان سلامت و سیاست‌گذاران کلان در پی ایجاد چتر حمایتی برای مردم و بازدارنده از آسیب‌ها هستند. صحت اما این است که متولی ورود به آسیب‌های اجتماعی چه نهادها یا کسانی می‌توانند باشند؛ دولت، افراد خیر یا نهادهای مردم‌نهاد؟ نظرات متفاوتی در این زمینه مطرح‌اند. امروز کشورهای که تجربیات موفقی درباره تعدیل آسیب‌های اجتماعی داشته‌اند، بر این باورند که متولی اصلی در این حوزه باید نهادها و دولتی یا نهادهای مردم‌نهاد غیرانتفاعی شناخته‌شده و تحت نظارت باشند و ورود بخش خصوصی با هدف سودآوری به این حیطه درد را دوا نخواهد کرد. به این ترتیب افزایش خانه‌های امن به‌زیستی خبری است که باید با کمی احتیاط به استقبال آن رفت.

خاندهای امن در کشور همسایه

ایجاد خانه‌های امن به‌خصوص برای زنانی که در معرض خشونت خانگی قرار دارند، ازجمله راهکارهای اجتماعی رایج برای حمایت از زنان آسیب‌دیده اجتماعی است. چگونگی برپایی و اداره این خانه‌ها در کشورهای مختلف با توجه به میزان فراگیری و پیشرفت نظام‌های حمایتی اجتماعی و بودجه‌ای دولت‌ها برای آن کار در نظر می‌گیرند با یکدیگر تفاوت می‌کند. همین‌طور نوع خدمتاتی که خانه‌های امن می‌توانند ارائه دهند، و استیجایی بسیاری با فرهنگ آن کشور دارد. در اصل خانه‌های امن باید مأموریت‌هایی زاین باشند و از سوی جامعه پذیرفته شوند. در کشور همسایه، افغانستان، بعد از سقوط طالبان، برپایی این خانه‌های امن مورد توجه فعالان حقوق زنان و دولت این کشور قرار گرفته است. کمیسوین مستقل حقوق بشر افغانستان ازجمله سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در موضوع خانه‌های امن است. محمد فهیم از اعضای این گروه درباره این خانه‌ها می‌گوید: «طبق گفته یکی از مسئولان خانه‌های امن، خانه‌ها برای زنانی در نظر گرفته شده که مشکل یا دعوی حقوقی دارند. البته این خانه‌ها براساس قوانین وزارت امور زنان در چارچوب قوانین و مقررات کشور و قواعد اجتماعی فعالیت می‌کنند. در این خانه‌ها تنها زنانی نگهداری می‌شوند که دعوی حقوقی دارند و حیانتان در خطر است. زمانی که زنان به اینجا معرفی می‌شوند، فوراً برایشان وکیل دعوا گرفته می‌شود و کار حقوقی‌شان در جریان قرار می‌گیرد و تا زمانی که برای آنها نگرانی درموردشان صادر نشده یا مشکلتشان حل نشده در دوره‌های آموزشی مانند تالوت فرآورد کریم، خیاطی و... که در این خانه‌ها فعال است، مشغول می‌شوند. در خانه‌های امن تأدیر جدید کریم، امنیت و مراقبت در نظر گرفته شده و زنانی که در اینجا تا ختم وادایشان به سر می‌برند از مصونیت قانونی و حق‌مشاف برخوردار هستند.» یکی از مدافعان حقوق بشر که در جریان نظارت بر وضعیت حقوق بشر زنانی که در خانه امن به سر می‌برند قرار داشت، گفت: «کمیسوین مستقل حقوق بشر افغانستان براساس قانون دولت افغانستان مکلف به نظارت بر رعایت حقوق بشر در افغانستان است.»